

Być fair w Internecie

WIEDZA W PIGUŁCE

Dla nauczyciela

Wolność słowa to prawo do publicznego wyrażania własnych poglądów i myśli oraz do ich szanowania przez inne osoby. Jej prawne zagwarantowanie umożliwia pluralizm mediów oraz to, że w debacie publicznej dochodzą do głosu różne opinie. Wolność słowa jest podstawą demokracji — pozwala zarówno na krytykę władzy, jak i na przeprowadzanie pozytywnych, obywatelskich działań. Zestawianie informacji z różnych źródeł, przedstawiających odmienne punkty widzenia, ułatwia krytyczny ich odbiór i sformułowanie własnej oceny.

Każdy z uczestników przestrzeni medialnej może wygłosić swój pogląd czy dyskutować. Dobrze jest zachęcać młodzież do aktywności społecznej, jednocześnie propagując postawę poszanowania dla poglądów i postaw innych osób.

Wszyscy chcielibyśmy, aby nasze wartości i opinie były poważane i aby z ich powodu nikt nas nie obrażał. Pragniemy także, aby inni odnosili się do nas z szacunkiem i brali pod uwagę to, jak moglibyśmy się poczuć w danej sytuacji. Oczywiście często dzieje się inaczej, mimo to należy starać się, aby przestrzeń medialna była przyjaźniejszym miejscem.

Warto więc czasem wczuć się w sytuację drugiej osoby i spróbować odpowiedzieć sobie na pytania:

- Czy chciałabyś/chciałbyś, żeby twój stosunek do innych użytkowników mediów stał się powszechny — żeby wszyscy zachowywali się tak jak ty?
- Czy jako odbiorca twojego komunikatu mogłabyś/mógłbyś poczuć się urażona/urazony?

Internet pozwolił na znaczne poszerzenie wolnej debaty publicznej. Jednym z najważniejszych elementów netykiety — zasad właściwego zachowania w sieci — jest kultura komentowania i dyskutowania.

Właściwe zachowanie w przestrzeni medialnej to również szanowanie pracy innych — zwłaszcza twórców materiałów, które można znaleźć w Internecie. Mamy swobodę korzystania z kultury i możemy się inspirować pomysłami innych, jednak należy czynić to zgodnie z prawem. Przy udostępnianiu innym fragmentu lub całości cudzego utworu, zawsze należy podać jego autora i zaznaczyć granice cytatu. W przeciwnym razie dochodzi do popełnienia plagiatu. Plagiatem nazywamy dosłowne przytoczenie treści dzieła innej osoby przy jednoczesnym daniu do zrozumienia, że przytaczający jest jego autorem.

Stosowanie się do wytycznych prawa autorskiego jest przede wszystkim wyrazem szacunku dla talentu i wysiłków twórców. Sieć jest przestrzenią publicznej wymiany myśli — dbałość o nią leży w interesie wszystkich użytkowników.

Dla ucznia

Wolność słowa to prawo do mówienia tego, co się myśli. Inne osoby powinny szanować to, co mówisz, a ty — wypowiedzi innych osób. Nawet jeśli się z nimi nie zgadzasz. Wprawdzie w sieci można powiedzieć prawie wszystko, jednak niektórych rzeczy lepiej nie mówić.

Netykieta to zbiór zasad właściwego zachowania w sieci. Wiele z jej wskazań dotyczy szacunku dla innych osób, tolerancji i otwartości. Szanowanie innych to również kulturalne wypowiadanie się. Dlatego pamiętaj, aby:

- nie stosować zbyt wielu wielkich liter. Tekst zapisany wielkimi literami rozumie się jako „wykrzyuczany”;

- pisać poprawnie, stosować właściwe znaki interpunkcyjne;
- unikać nadmiaru emotikonów.

Jeśli chcesz właściwie zachowywać się w Internecie, szanuj prawo autorskie. Do plagiatu dochodzi, gdy ktoś przytacza inny tekst bez zaznaczenia, że nie jest jego autorem. Niektórzy kopiują cały tekst i podpisują się pod nim, tak jakby sami go stworzyli. To jest niezgodne z prawem!

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Uczestnicy często wierzą, że Internet zapewnia im anonimowość, dlatego piszą tam rzeczy, których często nie powiedzieliby w komunikacji bezpośredniej. Lekcja ma uświadomić, że komunikacja bezpośrednia i przez internet rządzi się tymi samymi zasadami: szacunkiem dla drugiego człowieka i kulturą osobistą.

Cele operacyjne

Uczestniczki i uczestnicy:

- wiedzą, że istnieje wiele różnych mediów, a dzięki wolności słowa gwarantowanej przez prawo każdy może publikować swoje opinie;
- wiedzą, że komunikacja przez internet to kontakt z żywymi ludźmi, których opinie i wrażliwość należy szanować;
- potrafią odróżnić na pokazanych przykładach właściwe i niewłaściwe zachowania w internecie, związane z wyrażaniem poglądów i udziałem w dyskusjach.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min

Forma: burza mózgów, miniwykład osoby prowadzącej

Pomoce: kreda, tablica

Poproś uczestników, żeby każdy zastanowił się, jakie zna gazety, portale internetowe, stacje radiowe, stacje telewizyjne, fora internetowe, strony społecznościowe. Pozwól, aby każdy mógł w dowolnym miejscu tablicy zapisać swoje propozycje. Przeczytaj głośno wszystkie propozycje.

Stojąc przy wypełnionej nazwami tablicy, wytłumacz, że wszystkie wymienione gazety, stacje i portale to media. Powiedz, że w wolnym kraju, jakim jest Polska, panuje wolność słowa, co oznacza, że każdy człowiek może wypowiadać się na dowolny temat w mediach. Powiedz, że wolność nie oznacza, że wolno obrażać innych lub ich bezpodstawnie oskarżać, a jeśli ktoś to zrobi, grozi mu sprawa sądowa i kara. Bez względu na to, czy piszemy artykuł lub korespondencję do gazety, czy też publikujemy swoją opinię na Facebooku, musimy respektować przepisy prawa i być odpowiedzialni za własne słowa.

2.

Czas: 10 min

Forma: praca w grupach

Pomoce: **materiał pomocniczy „Dwa światy”**, wydrukowany, pocięty na karty i włożony do koperty

Podziel uczestników na grupy po 4–5 osoby. Rozdaj w grupach wycięte i pomieszone karty z **materiału pomocniczego „Dwa światy”**. Poproś o dobranie kart w pary, tak aby opisywały podobną sytuację w komunikacji bezpośredniej i w komunikacji przez internet. Na odwrocie kart uczestniczki i uczestnicy piszą słowo lub wyrażenie, które opisuje sytuację. Np.

1. Zaczepiasz na przystanku autobusowym obcego nastolatka i mówisz: „jesteś burakiem”.
2. Pisziesz na forum internetowym do innej osoby: „jesteś burakiem”.
3. Sytuacja: obrażanie nieznajomych.

3.

Czas: 15 min

Forma: prezentacja, dyskusja

Poproś grupy, żeby po kolei podawały rozwiązania — po jednym każda z grup, a potem w nowej kolejce znów po jednym rozwiązaniu. Przedstawiciel grupy mówi, jakie przypisali słowo lub określenie danej sytuacji. Uważnie słuchaj, a jeśli uczestnicy mylą jakieś pojęcia, postaraj się wytłumaczyć, jak powinno się określić daną sytuację. Inni uczestnicy także mogą powiedzieć, jakie słowa przypisali do danej sytuacji.

4.

Czas: 10 min

Forma: podsumowanie

Pomoce: kreda, tablica, magnesy do przyklepienia kart

Powiedz, że są sytuacje, które ani w świecie wirtualnym, ani w realnym nie powinny się zdarzać, bo ranią innych ludzi. Poproś, żeby wśród kart z poprzedniego zadania uczestnicy wskazali, które to są sytuacje. Karty z nimi przyklepić po lewej stronie tablicy pod słowem „NIE”. Resztę kart przyklepić pod słowem „TAK”. Podsumuj, mówiąc, że media to bardzo przydatne narzędzia, które służą ludziom, o ile używa się ich w odpowiedni sposób.

Ewaluacja

Uczestniczki i uczestnicy:

- wiedzą, że komunikacja pośrednia to również kontakt z żywym człowiekiem, którego należy szanować;
- potrafią nazwać właściwe i niewłaściwe zachowania w Internecie.

Opcje dodatkowe

Uczestnicy i uczestniczki przygotowują scenki przedstawiające, jak zareagować kulturalnie, ale stanowczo na niewłaściwe zachowania w internecie. Poproś, żeby uczestnicy wypowiedzieli kwestie, które napisaliby na forum lub na czacie.

MATERIAŁY

materiał pomocniczy „Dwa światy”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Oznaczn poniższe zdania jako prawdziwe lub fałszywe.

1. W internecie jestem anonimowy, więc mogę napisać, że nauczyciele to idioci. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
2. Wolno cytować fragmenty tekstów innych osób, jeśli poda się autora lub link strony internetowej, skąd pochodzi fragment. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
3. Mogę wypowiadać swoje zdanie w każdej sprawie, o ile nie obrażam innych. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
4. Nie wolno umieszczać w internecie swojej własnej twórczości. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
5. Mogę ściągnąć z internetu obrazki do prezentacji z historii, ale muszę napisać, skąd pochodzą. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
6. Wszystkie gazety w Polsce są własnością jednej osoby. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
7. Nie wolno umieszczać w internecie zdjęć, na których widnieją inne osoby, bez zgody tych osób. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **wolność słowa**: prawo do wyrażania swojej opinii
- **netykieta**: zbiór zasad kulturalnego zachowania w internecie
- **plagiat**: skopiowanie utworu (lub jego części) innego autora i przedstawienie pod własnym nazwiskiem
- **cytat**: umieszczenie fragmentu czyjegoś utworu w swoim utworze
- **twórca**: autor utworów, czyli osoba, która wymyśliła i stworzyła tekst, rysunek itp.

CZYTELNIA

- Kurtycz Ada Maria, **Etyczna komunikacja**, [dostęp: 9.01.2013], dostępny w Internecie: <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/etyczna-komunikacja.html>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Anna Buchner, konsultacja merytoryczna: Marcin Wilkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/byc-fair-w-internecie/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Wychowanie do życia w rodzinie, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Istota koleżeństwa i przyjaźni, wzajemny szacunek, udzielanie sobie pomocy, współpraca, empatia

Etyka, II poziom edukacyjny

Cele kształcenia

Dostrzeganie różnorodności postaw i zachowań ludzi.

I. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.

Zajęcia komputerowe, II poziom edukacyjny

Cele kształcenia

II. Komunikowanie się za pomocą komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Podstawa programowa 2017:

Język polski, IV-VI klasa

Treści nauczania

Uczeń używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjne.

Uczeń określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi.

Uczeń rozumie, na czym polega etykieta językowa i stosuje jej zasady.

Uczeń pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni.

Uczeń poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, znaku wykrzyknika, cudzysłowu, dwukropka, średnika, nawiasu.

Uczeń rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) i odpowiednio się nimi posługuje, zachowując zasady etykiety językowej.

Wiedza o społeczeństwie, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Uczeń wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka; wymienia prawa i wolności osobiste zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń rozpoznaje zachowania związane z przemocą fizyczną i psychiczną, w tym werbalną, wobec siebie i innych; wymienia osoby i instytucje, które należy powiadomić w takich sytuacjach.

Uczeń przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z zasobów internetu; rozpoznaje przemoc w cyberprzestrzeni i wyjaśnia, jak należy na nią reagować.

Etyka, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych.